

UCHWAŁA Z DNIA 15 GRUDNIA 2005 R.

I KZP 45/05

Względnie wnioskowy tryb ścigania przestępstwa określonego w art. 177 § 1 k.k. (art. 177 § 3 k.k.), w wypadku co najmniej dwóch pokrzywdzonych, znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy są nimi osoby najbliższe (art. 115 § 11 k.k.), a doznane przez nie obrażenia stanowią uszczerbek na zdrowiu określony w art. 157 § 1 k.k.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki (sprawozdawca).

Sędziowie SN: K. Cesarz, W. Koziół.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Ryszarda W., po rozpoznaniu, przedstawionego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w W., postanowieniem z dnia 20 września 2005 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy użyty w art. 177 § 3 k.k. wyraz «wyłącznie» oznacza wykluczenie trybu ścigania wnioskowego w zakresie czynu z art. 177 § 1 k.k. gdy pokrzywdzonym tym samym przestępstwem podlegającym kumulatywnej kwalifikacji z art. 177 § 1 i 2 k.k., jest jeszcze inna osoba (osoby), albo inna osoba (osoby) najbliższe co do której nastąpił skutek określony w art. 177 § 2 k.k.»

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

UZASADNIENIE

Ryszard W. oskarżony został o to, że w dniu 3 sierpnia 1999 r. około godziny 5.00 rano w Z. na drodze nr 18, kierując samochodem osobowym marki Volvo 940SB, nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym określone w art. 3 ust. 1, art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908 ze zm.) w ten sposób, że nie zachował należytej ostrożności i nie dostosował taktyki oraz techniki jazdy do sytuacji drogowej, w następstwie czego najechał na krawędź betonowej wysepki, po czym utracił panowanie nad samochodem, zjechał na lewe pobocze, gdzie uderzył w przydrożne drzewo i dachował, w wyniku czego nieumyślnie spowodował obrażenia ciała pasażerów samochodu Volvo: swojej matki Janiny W., skutkujące zgon w dniu 7 sierpnia 1999 r. w Szpitalu Bródnowskim w W. i swojego syna małoletniego Ronalda W., lat 14, w postaci złamania obojczyka prawego, rany szarpanej twarzy okolicy barku prawego, rany szarpanej uda prawego tj. o czyn z art. 177 § 1 i § 2 k.k.

Sąd Rejonowy w W., wyrokiem z dnia 23 grudnia 2004 r., uznał oskarżonego za winnego zarzucanego mu czynu, dokonując modyfikacji przypisanego opisu czynu, w szczególności przez wyeliminowanie skutków, które odniósł syn oskarżonego – wobec braku wniosku pokrzywdzonego lub jego przedstawiciela ustawowego o ściganie – i skazał Ryszarda W. za przestępstwo określone w art. 177 § 2 k.k., a na podstawie tego przepisu i art. 60 § 2 pkt 3 i § 6 pkt 3 k.k. wymierzył oskarżonemu grzywnę w wysokości 60 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej na 100 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniósł oskarżyciel publiczny, zarzucając obrazę przepisów prawa materialnego – art. 177 § 1 k.k. przez jego niezastosowanie oraz przy zastosowaniu art. 118 § 1 k.p.k. – art. 177 § 3

k.k. przez jego błędne zastosowanie, a także przepisów prawa procesowego – art. 410, art. 413 i art. 414 k.p.k. przez „niewypowiedzenie się” przez Sąd w wyroku o części zarzutu dotyczącego nieumyślnego spowodowania przez oskarżonego w następstwie wypadku obrażeń ciała u swojego małoletniego syna.

Sąd Okręgowy w W., rozpoznając powyższy środek odwoławczy, powziął wątpliwość co do wykładni art. 177 § 3 k.k., którą postanowieniem z dnia 20 września 2005 r. przekazał, w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o odmowę podjęcia uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wymaga, wbrew stanowisku Prokuratora Prokuratury Krajowej, dokonania zasadniczej wykładni ustawy. Rezultat zastosowania językowych reguł wykładni nie jest bowiem ani tak oczywisty, ani tak jednoznaczny, jak prezentuje to w swoim wniosku Prokurator Prokuratury Krajowej. Uwzględniając ponadto fakt, że kwestia przedstawiona w zagadnieniu prawnym nie była dotąd przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego i rozważań w piśmiennictwie prawa karnego, podjęcie uchwały jest tym bardziej uzasadnione.

Przepis art. 177 § 3 k.k., ustanawiający względnie wnioskowy tryb ścigania czynów stypizowanych w § 1 tego artykułu, wskazuje bowiem, że ściganie tego przestępstwa następuje na wniosek pokrzywdzonego, jeżeli jest nim wyłącznie osoba najbliższa.

Prima facie wydawałoby się zatem, że ustawodawca dla zastosowania wnioskowego trybu ścigania przestępstwa określonego w art. 177 § 1 k.k., w wypadku więcej niż jednego pokrzywdzonego, wymaga jedynie rodzajowej tożsamości pokrzywdzonych, a więc tylko tego, by należeli oni do kręgu osób najbliższych, określonego w art. 115 § 11 k.k. Bez znaczenia byłoby zatem, czy któryś z pokrzywdzonych doznał uszczerbku określone-

go w art. 156 § 1 k.k. albo poniósł śmierć, jeżeli chociażby jeden z pokrzywdzonych doznał uszczerbku, o jakim mowa w art. 157 § 1 k.k.

Za taką interpretacją mogłoby dodatkowo przemawiać usytuowanie przepisu określającego wnioskowy tryb ścigania. Ustawodawca nie zamieścił go bezpośrednio po § 1 art. 177 k.k., co bez wątpienia wskazywałoby na konieczność wystąpienia rodzajowej tożsamości co do uszczerbku na zdrowiu, który musieliby odnieść pokrzywdzeni – osoby najbliższe, a regulację taką wprowadził w § 3, po przepisie statuującym odpowiedzialność karną za spowodowanie wypadku komunikacyjnego, którego skutkiem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu lub śmierć człowieka. To dodatkowo przemawiałoby za tym, że wnioskowy tryb ścigania przestępstwa określonego w § 1 art. 177 k.k. jest niezależny od rodzaju (stopnia) spowodowanych skutków, jeżeli pokrzywdzonymi są wyłącznie osoby najbliższe.

Jednak, analiza przepisów Kodeksu karnego określających tryb ścigania prowadzi do wniosku, że takie umieszczenie unormowania § 3 w art. 177 k.k. wynika jedynie z przyjętej techniki legislacyjnej, a nie jest powodowane zamiarem nadania odmiennego znaczenia normatywnego.

Ustawodawca, co do zasady, przepisy o trybie ścigania (wnioskowym albo prywatnoskargowym) zamieszcza, jeżeli nie czyni tego w odrębnym artykule (np. art. 205 k.k.), w ostatnim paragrafie artykułu, w którym stypizowano przestępstwo. Jeżeli odstępuje od tego (np. w art. 278 § 4 k.k.), to dlatego, że następujący po regulacji określającej tryb ścigania paragraf odnosi się do wszystkich poprzedzających przepisów w danym artykule, w tym i paragrafu określającego tryb ścigania (art. 278 § 5 k.k.). Dlatego też, ujęcie względnie wnioskowego trybu ścigania przestępstwa określonego w art. 177 § 1 k.k. dopiero w § 3 tego artykułu nie rozstrzyga wątpliwości przedstawionych w postanowieniu Sądu Okręgowego w W.

Wobec powyższego, odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne należy poszukiwać w istocie trybu wnioskowego, uwzględniając przy tym cel, który przyświecał wprowadzeniu regulacji art. 177 § 3 k.k.

Wskazać należy, że uzasadnienie projektu Kodeksu karnego w tym przedmiocie milczy (zob. Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997), choć już rządowy projekt ustawy – Kodeks karny (druk Sejmu RP nr 1274 z dnia 18 sierpnia 1995 r.) w art. 158 § 3 przewidywał identyczny zapis, jaki ostatecznie sformułowano w art. 177 § 3 k.k. Z uwagi na brak motywów autora projektu Kodeksu karnego, ustalenie motywów ustawodawcy jest tym bardziej utrudnione. Należy tego dokonać w oparciu o istotę wnioskowego trybu ścigania.

Co do zasady, ustawodawca wprowadza taki tryb ścigania co do czynów, które naruszają dobro prawne o szczególnie osobistym charakterze (tak na przykład w wypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności – art. 205 k.k.), albo gdy pokrzywdzonego łączy ze sprawcą szczególny stosunek (gdy sprawca jest osobą dla niego najbliższą – np. art. 278 § 5 k.k.), które wymagają reakcji ze strony organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

W wypadku art. 177 § 1 k.k. mamy do czynienia z drugą z opisanych wyżej sytuacji. To właśnie z uwagi na łączący pokrzywdzonego ze sprawcą stosunek, ustawodawca wprowadza szczególny tryb ścigania. Reguła ta nie ma jednak w tym wypadku charakteru absolutnego. Użycie w treści art. 177 § 3 k.k. słowa „wyłącznie” wskazuje na to, że wnioskowy tryb ścigania przestępstwa określonego w § 1 art. 177 k.k. znajdzie zastosowanie jedynie wówczas, gdy pokrzywdzonym jest tylko osoba najbliższa. Natomiast gdy czynem jest pokrzywdzona także inna osoba, nienależąca do kręgu osób najbliższych, wówczas ściganie takiego czynu następuje z urzędu i to w zakresie wszelkich skutków (co do których istnieje oczywiście związek przyczynowy), które zostały spowodowane zachowaniem sprawcy, także

wobec pokrzywdzonego-osoby najbliższej. Ten fakt uświadamia, że wolą ustawodawcy było pozostawienie osobie najbliższej decyzji o ściganiu sprawcy tylko w sytuacji, gdy jedynie ona jest osobą pokrzywdzoną. Natomiast, gdy skutkiem czynu jest zwykły uszczerbek na zdrowiu także innej osoby niż najbliższa, to przepis § 3 art. 177 k.k. nie znajduje zastosowania, choć w wypadku braku słowa „wyłącznie” należałoby przypisać sprawcy wypadku komunikacyjnego tylko niektóre skutki, z wyłączeniem tych, które doznała osoba najbliższa – wobec niezłożenia przez nią wniosku o ściganie.

Szczególna ochrona relacji pokrzywdzony – osoba najbliższa a sprawca, w wypadku czynu stypizowanego w art. 177 § 1 k.k., nie ma zatem charakteru absolutnego. W sytuacji pokrzywdzenia takim czynem także osoby nienależącej do kręgu osób najbliższych, ustawodawca nie zapewnia takiej ochrony, nakazując (zarówno co do opisu czynu, jak i jego kwalifikacji prawnej) oddanie całej zawartości kryminalnej zachowania.

Skoro zatem prawodawca przewiduje jedynie ograniczoną ochronę relacji między pokrzywdzonym – osobą najbliższą a sprawcą, a wnioskowy tryb ścigania odnoszony jest tylko do czynu określonego w art. 177 § 1 k.k., należy uznać, że w razie spowodowania u jednej z osób pokrzywdzonych (będących osobami najbliższymi wobec sprawcy) skutków, o których mowa w art. 156 § 1 k.k. lub śmierci, wnioskowy tryb ścigania czynu określonego w § 1 art. 177 k.k. jest także wyłączony.

Tylko na marginesie należy zauważyć, że jeżeli Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, iż w rozpoznawanej sprawie miał zastosowanie art. 177 § 3 k.k., to obowiązkiem było uzyskanie stanowiska pokrzywdzonego (działającego w jego imieniu przedstawiciela ustawowego) w przedmiocie ścigania. Sam fakt, że wniosek taki nie został złożony do rozpoczęcia przewodu sądowego (na co powołuje się Sąd w pisemnym uzasadnieniu wyroku – *nota bene* wniosek taki może być złożony w każdym czasie to-

czącego się postępowania sądowego, nawet w postępowaniu odwoławczym), nie zwalniał Sądu z obowiązku uzyskania stanowiska pokrzywdzonego w tym przedmiocie.

Podsumowując: względnie wnioskowy tryb ścigania przestępstwa określonego w art. 177 § 1 k.k. (art. 177 § 3 k.k.) – w wypadku co najmniej dwóch pokrzywdzonych – znajduje zastosowanie w razie zaistnienia zarówno rodzajowej tożsamości podmiotowej pokrzywdzonych (przynależność do kręgu osób najbliższych – art. 115 § 11 k.k.), jak i rodzajowej tożsamości przedmiotowej skutków (doznane obrażenia stanowią uszczerbek na zdrowiu określony w art. 157 § 1 k.k.).

Wobec powyższego Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.